

سیا
سیا

سیا

(مجموعه اشعار اوزانی و سایاهای)

گردآوری

زهره وفائی

تبریز

سایا

یا

مجموعه اشعار اوزانی و سایاها

raig در زبان ترکی

و

از منه باستانی ترکی

و زمینی؛ زهره - ۱۴۳۲ - کرد اورنده
سایا یا مجموعه اشعار اوزانی و سایاهای رایج در زبان ترکی و ازمنه
پاستانی ترکی / کرد اورنده: زهره وفایی - تبریز: زینب (س) ۱۳۷۹.
۱۴۲۱ ص، مصور.

(ج) ۱۰۰۰ ۳۰۰۰-۹۶۱-۹۲۴۳۱-۹۰۴-ISBN

فهرستنامه بر اساس اطلاعات فلیبا.

جلد سوم - ۱۴۳۸۵ ۵۰۰۰-۹۶۴-۹۲۴۳۱-۲-ISBN

۱- شعر ترکی - ایران - مجموعه های اتف ، عنوان ، ب. عنوان، مجموعه
اشعار اوزانی و سایاهای رایج در زبان ترکی و ازمنه پاستانی ترکی .
۸۴۲/۳۶۱۱۰۰۸ دی ۱۴/۱۲/۰۷
کتابخانه ملی ایران ۱۴۴۲۸ - ۰۶-

- سایا (مجموعه اشعار اوزانی و سایاهای)
- زهره وفایی
- جای سوم - تبریز : ۱۴۳۸۵
- تیر آذ : ۵۰۰
- قطع : رقعي - صفحه : ۲۲
- شابک : ۹۶۴-۹۲۴۳۱-۹-۴
- انتشارات زینب تبریز
- (متن اصلی کتاب در چاپ اول به زبان ترکی و
تالیق همین نویسنده مبیانتد چاپ دوم با ترجمه قارسی است)

بسمه تعالیٰ

هدقه

و جعلناکم شعوباً و قبائلاً لتعارفوا....

«سایا» چیست؟ سایا مجموعه‌ای از اشعار و کلمات لیریک می‌باشد که از همان ابتدا به نام سایا شناخته شده است. سایاهای یادگار چه کسی و یا چه دوره‌ای است، مشخص نمی‌باشد. خود سایاچی‌ها تاریخ پیدایش آن را از عهد «آقام آدم» می‌گویند. البته در زبان ترکی کنایه از عهد آدم ماندن یعنی کاملًا باستانی و ازلی، می‌توان ادعا نمود از زمانی که انسان به «وزن» در کلام پی برده است سایاهای بوجود آمده‌اند. البته نه تنها در زبان ترکی بلکه در دیگر ملل نیز شبیه سایاهای وجود دارد. در میان قوم مغول - ترکمن - ترک‌های آناتولی - اسلواها زیلانوها و سیاهان آمریکا نیز سایا دیده می‌شود. تمامی این سرودها موزون هستند اما موضوع آنها به نسبت هر منطقه متفاوت است. به عنوان مثال آنچه که سیاهان آمریکا می‌خوانند همگی در باره دوران اسارت و بردگی آنها و آرزوی برگشتمن به وطن و آباد نمودن آنجاست. یا سایاهای رایج در بین زیلانوها (ایتالیا) همگی درباره مسیح و مظلومیت وی و اجر الهی است. سایاهای رایج در زبان ترکی به پنج نوع تقسیم می‌شود: چوبان سایاسی (سایاهای چوبان) با یارام سایاسی (سایاهای عید) یا سایاهای عزاداری (سایاهای عزاداری) یا غیش سایاسی (سایاهای باران) مجلس سایاسی (سایاهای مجلسی). قبل از اینکه تک‌تک این سایاهای تشریح شود ابتدا از سایاچی

می‌گوییم. سایاچی بودن خودهنری به شمار می‌رود درست مثل عاشیق‌ها. تنها تفاوت سایاچی و عاشیق در این است که سایاچی ساز ندارد و نیز سایاچی اشعار متداول و موروثی را می‌خواند و حق ندارد چیزی به آن اضافه یا از آن کم نماید. تنها می‌تواند در برخی مجالس به نسبت خوشامد شنوندگان چیزهایی کم و بیش نماید.

سایاهای همگی موزون و هشت هجایی است بروزن فاعلاة - فاعلاة . تعداد ابیات از هشت الی هشتاد می‌تواند باشد. بیت تکراری که نشان دهنده نوع سایایاست در فاصله‌های معینی تکرار می‌شود. با تکرار این ابیات «گام» آهندگ نیز تغییر می‌یابد.

راجع به مفهوم اصلی سایا چندین روایت است که همگی عیناً نقل می‌شود: محققان فارس زبان سایا را هم ریشه با سایه می‌دانند و آن سایه درختی است که رمه در زیر آن استراحت می‌کند. انتیمولوژیست ترک «شوکرو ائلچین» سایا را هم ریشه با سایماق یعنی شمردن می‌داند و این شمردن یعنی یکیک و شمرده گفتن. دکتر حسین صدیق سایا را هم ریشه با سایماق یعنی به شمار آوردن و بزرگ شمردن می‌داند و آن را همطراز با سرود ستایش در فارسی می‌داند. فریدون کوچولی سایا را به معنی مسلسل و پشت سرهم شمردن می‌آورد. اما آنچه که من از سایا استنباط می‌نمایم این است که سایا اصلاً با هیچ ریشه‌ای وابسته نیست و خود اسم مستقلی است. چرا که اگر شمردن بودن سایاچی را باید سایانچی می‌گفتند و یا اگر بزرگ شمردن بود سایاچی را باید سایان می‌گفتند اما وقتی خوانندگان سایا را سایاچی می‌نامند پذیرن سبب است که «چی» پسوند پیشه در زبان ترکی است و

همیشه به دنبال یک اسم می‌آید مثال: باشماقچی - پینه‌چی - بورکچی... و نیز لار پسوند جمع است که به دنبال اسم اضافه می‌شود. مثال: آدام‌لار - آگاج‌لار - باشماق‌لار ... سایا یک اسم است. اسم پاره‌ای اشعار موزون و معنی‌دار و لیریک. سایا نامیده شده و سایا خواهد ماند. همچنان که بایاتی می‌نامند - یا آغی می‌نامند . یا ترجیح بند و ترکیب بند و غزل می‌نامند.

با امید اینکه خوانندگان در این مجموعه را پسندیده و کم و بیش آن را خود عنایت نموده و تکمیل نمایند - این مجموعه را تقدیم می‌کنم به خواهران و برادرانم که در روستاهما و ایلات زبان و فرهنگ ترکی را با اصالت تمام حفظ نموده‌اند.

زهره وفائی ۱۳۶۹/۷/۷

چوبان سایا اسی

ضمون این سایا همگی بر مبنای چوبان - گوسفند - رمه - صحرا - بیلاق - قشلاق - کوه - کره - پنیر و ... می‌باشد. نت این سایا تقریباً به شرح ذیل است.

سایاچی هر کجا به چوبان - ایل و او با و یا چوبدارها رسیدند این سایاهای را می‌خوانند و در برابر آن از آنها سهمی می‌گیرند. این سهم از یک کاسه شیر گرفته تا یک گوسفند و بره می‌تواند باشد چرا که گذران سایاچی از طریق همین سهم‌هاست. در شروع خواندن، سایاچی با استفاده از دو چوب کوچک که در دست دارد ریتم را ردیف نموده و به همراه همان ریتم‌ها سایا را می‌خواند.

بیر قویونلا بیر گئچی
آغلی قارا بوز گئچی
سایا چیه وئر ینیز
سایا یاخشی سایادی

سلام دئییر سایا بکلر
بیر بیریندن یئی بکلر
سایا گلدی گورونوز
سلام وئردی آلینیز

عىسى چوبان اولاندا	يئرى يوردو قايادى
خاتم لرین خاتمى	اوونون گوزھل سوزلىرى
داغدا چوبان اولاندا	ياتانلارى اوبيادى.
قىزىل بوغدا بېتىنە	سايا سايا سايانلار
دونيا بنىاد تاپاندا	داغ دوشوننە قايالار
سايا سايانلار سايب	سايا كيمدن قالىب دير
گون توراسىن آناندا	آتالاردان قالىب دير
سايا سايا سايانلار	سيز ساياندان قورخموسوز
داغ دوشوننە قايالار	صفا يوردا فونموسوز
قايالار آى قايا لار	صفا اولسون يوردونوز
لاچىن اوردا يووالار	اولاماسىن قوردونوز
آنا بالادان اولماز	آغ قالسىن آوانىتىز
يوخسا زورلا آلازلار	تۇخ كلسىن چوبانىتىز
بو قايا داشلى قايا	سايا سايا سايا لار
چانقىرلى داشلى قايا	داغ دوشوننە قايالار
هر دونومدىن سو آخرىر	بو سايا ياخشى سايا
چشمەسى ياشلى قايا	هم چشمە يە هم چايا
بو قايا آلمالىدى	هم اولكره هم آيا
آلماسى قالمالىدى	هم يوخسولا هم بايا
يازدا يىتىقىم بوردا	بو سايا كيمدن قالىب
سوت ايدى قايماق ايدى	آتام آدم دن قالىب
داغلارى درەلرى	آتام آدام گلنده
داشلارى بىزەلرى	موسى چوبان اولاندا

قاوزانا تئلین قويون	اگله شاق قويون ساياق
بىهەن سەنین او جوندان	بول اولسۇن كرەلرى.
گئىزىپ گلىن قويون	سايما سايما سايالار
جانىم او قمر قويون	سايما گلمز قايالار
قوزوسۇ امەر قويون	سايما ياخشى سايادى
بىهەن سەنین سايىندە	يئرى يوردى قايادى
باڭلايىپ كەر قويون	اونون گۈزى سوزلرى
نەم او قاشقا قويون	ياتاتلارى او يادى
مېنېب سن عشقە قويون	بالا بالا چېپىش لر
بىهەن سەنین سايەوه	يوشانىن باشىن ديشلر
چىخىبىدى كوشكە قويون	كىندەر يايلاقى گۈزەر
نەم نسىل تات قويون	كەلەر آراندا قىشلار
ايلدىن ايلە آرت قويون	نەم او آلا قويون
بالالار او لمك دەدەى	يولۇن دوز آلا قويون
گل او لمما نامىرد قويون	يئىھەن سەنین سايىندە
نەم قويون قاراسى	گئىدېب قىيز آلا قويون
قىرخلىغى پولاد پاراسى	چوبان آغنا دوزلرە
يازگونو دە لە مەسى	قويمى آزا لا قويون
ايازدا كەنە مەسى	نەم او گويجه قويون
قىش كونۇ قاۇورماسى	گئىدېرسىن ئويجه قويون
نەم او نازلى قويون	يئىھەن سەنین سايەوه
قرقاول گۈزلۇ قويون	دولانىير بىكجە قويون
پىنرى دىلىم دىلىم	جانىم او گلىن قويون

<p>قىش سوپىوغى گلنده بالاسىن آتار گئچى ننهم او خاللى گئچى امجكى باللى گئچى اوja قايا باشىندا توتوب دى ياللى گئچى ننهم او نازلى قوييون سورمهلى گوزلۇ قوييون پېنيرى كسمه كسمه قيماقى اوزلۇ قوييون ننهم قوييونون آغى دولاندى گىلدى داغى يئم ليكىنى يئىيدىر ايچەر سرین بولاغى ننهم قوييونون آغى نهره دولوسى ياغى چوبانا چاريق باги قىزلارا جاهاز آغى ننهم او قىزىل قوييون يوللارا دوزلۇ قوييون كسيلمەسىن داما زلىق عمر ائيلە يۈز ايل قوييون ننهم او آق باش قوييون</p>	<p>قاتىغى او زولۇ قوييون ننهم او شىشەك قوييون يونو بير دوشەك قوييون بولامانى - تئز يېتىر آغلاشىر او شاق قوييون ننهم بوز آلا قوييون توكى توز آلا قوييون بىيەن سىنин سايىندە اولماز ياد آلا قوييون ننهم او دەلى قوييون دولانىب گلى قوييون گلين لر گوزمەيندن توخويور قالى قوييون ننهم او خاللى قوييون ممەسى باللى قوييون سورى داغدان آتنده كىدەر ورق ياللى قوييون ننهم او سارى قوييون آياقلار قارى قوييون قاپىبا بول ايلەسەن نسلىنى تارى قوييون ننهم او قاطار گئچى قايا دا ياتار گئچى</p>
--	--

قارانلىق كىچەلرده
 آرخاجا چكىيل قوييون
 جانىيم قويوفون آنلى
 كىندىپى دو لانار داغى
 او نتلار قارا قېبىلاڭى
 آيچەرە سىرىين بولاشى
 آجى او لار دىرىنماقى
 شىرىين او لار قىيمماقى
 قارىلار قوتلار ياخى
 او لار پانىزىز دايالغى
 كىلەن اشەر قوييلاڭى
 قىزىلارا جەھىز او لار
 چوبانا چارىق باخى
 او شاقاقا بىلەك باخى
 جانىيم او شىرىين قوييون
 قۇوزا او نتلىين قوييون
 سودىلە دولدور آمچىكىن
 سەطۋىيىدىر ئەلىن قوييون
 جانىيم آلا باش قوييون
 گۈزو قىم قاش قوييون
 قارانلىق كىچەلرده
 چوبانا يولداش قوييون
 جانىيم او شارىش قوييون

قارلى داغلار آش قوييون
 ياغىندان پلو او لار
 قويير و غىنيدان آش قوييون
 ساييا ساييا ساييا لار
 چىم آليپ دىر قايالار
 گۈي دە كى گۈي بولوت لار
 بىورغانىدىر چوبانىن
 ياسقى ياسقى تېھەلر
 ياسىدىقى دىر چوبانىن
 يومورو يومورو قايالار
 يومورو غۇ دور چوبانىن
 بىنەدە كى دە گەنك
 قالخانى دىر چوبانىن
 يانىنداڭى بوز كۈپك
 يىولداشى دى چوبانىن
 آغزى قارا جانواار
 دوشمانىدىر چوبانىن
 جان قوزو جانىم قوزو
 توکو قىرمىزى قوزو
 بىرى بىك آغانىن كى دى
 بىرى دە بىك چوبانىن
 جانىم او شكىل قوييون
 بىنەدە كاكل قوييون

قویون وار کوره گزرن
 گندر داغلاری اوتلار
 گله ر او بانی بزه ر
 تو خلو کس سهنه ات او لار
 چوبانا فور صند او لار
 سورودن آیری دوشنه
 یوز قوردا قسمت او لار
 سایا سایا سایالار
 چوراقلار دا بوز آلار
 گونلو گللسه ساز آلار
 چوبانا گوزله قویونی
 یولدا بېردن سوز آلار
 ساغا یاتار یوز آلار
 سولا یاتار یوز آلار
 الی چاناقلى قیزلار
 قویون یولونو گوزله ر
 آغ بیلک لى گلین لر
 ساگام ساگام دئسیتلر
 بیال قیماقى یئسیتلر
 سایا سایا سایالار
 دولى رو شوب قایبار
 سوروفى قایثار گئتىر
 سەئل باسار آى آپارار

بیونو بېر قاریش قویون
 چوبان سەندن کوسوبىدۇر
 سودو و ئەر باریش قویون
 جانىم او كوردو قویون
 او تىلادى بیوردى قویون
 آى قارانلىق گەنجه رەد
 آياخىن يېڭە ناپدار
 گورنەدە قوردو قویون
 جانىم او ساچاخ قویون
 بېرەدن قاچاق قویون
 منه اگرى باھانىن
 گوزونە پېچاق قویون
 سایا سایا سایالار
 درەلر آى قایالار
 داغلارى درەلرى
 داشلارى بېرەلرى
 او تورون قویون ساغىن
 بول او لىسون كرەلرى
 كرەسېنى قویونون
 كورەسېنى قویونون
 آجىمەيزدان گزىرىيىك
 دورەسېنى قویونون
 قویون وار كرە گزەر

آیاغى يله يئر ايشەر
 گۈزەر داغلار دوشۇنۇ
 بويىنۇز وورار دوپۇشەر
 سورودە وار آق قويون
 قالىن سىزى ساق قويون
 قوبىروغىزى بىسلەيىن
 قاباقدا قىلاق قويون
 سورونۇن گۈزى قويون
 دولان گل دوزى قويون
 ايلدە جوت اكىز گئتىر
 سئۇيندىر بىزى قويون
 قويونون يوزى گلدى
 دولاندى دوزى گلدى
 چوبانىن قوجاقىندا
 بىر آملىك قوزو گلدى
 سوروندە وار آز قويون
 كىتف داماغى ساز قويون
 چوبان قورددان چىكىنسە
 چىخانماز چولە قويون
 ساييا ساييا سايالار
 داغ دوشۇنده قايالار
 قايادان آن دى قويون
 دولاشدى بىندى قويون

قويون گلىرى يول اولسۇن
 يولۇن ساغى سول اولسۇن
 ياخشى اوخارى سورۇنۇ
 ياغى سودى بول اولسۇن
 ساييا ساييا سايادان
 قويون گلىرى قايادان
 ساييا چىھە پاي وئرەن
 دامازلىقى مایادان
 داغدان انهن سورودو
 داغى دومان بورودو
 گلىن سودى آرقاينات
 قازاندا سوت چورو دو
 قويون دولسۇن حئىەطە
 آلتىينا قاب قويولسۇن
 ياغىنidan پاي وئرەنن
 ايكىجە اوغلۇ اولسۇن
 ساييا ساييا سايادى
 اوۇن بىزى قايادى
 قويون باخار داغلارا
 سئىل تك آخار داغلارا
 آراندان گلەر سورۇ
 يايدا چىخار داغلارا
 يئىھەر يئىھەر گىرنىشەر

سایا گلدى گوروسىز
 سلام و ئىر آلىرسىز
 پاي و ئىرى قويون كئتسىن
 ساغ سلامت قالىرسىز
 گزدىم داغى داغلىقى
 يوخدور اونون باغلىقى
 مال دولت گىندهر قالماز
 قالار بىرجان ساغلىقى
 سىزىن جانىز ساغ اولسون
 پاپىز بوغدا ياغ اولسون
 هامىنiz ائل لىكتىجە
 داماگنىز چاغ اولسون.

سود قايماقى چوخ ائيلە
 سئويندىر كندى قويون
 سایا سایا سایالار
 گئچى اوتهن قايالار
 آچدىم يازى لار گوردو م
 نه چوخ آرزولار گوردو م
 چوبان داغدان گىنده
 بوللو قوزولار گوردو م
 يئرین داغ اولسون چوبان
 كئيفين چاغ اولسون چوبان
 سورونى ياخشى ساخلا
 او زون آغ اولسون چوبان

بایرام سایاسو (تکه سایاسی)

مضمون این سایاهای بهار - عید - برکت - کشت و زرع و دامداری می‌باشد. ملودی آنها همان ملودی چوبان سایاسی است. اما سایاچی که این سایاهای را می‌خواند معمولاً در دست یک «شیطان قاوالی»^{*} یا «تکه گنجی»^{**} را دارد.

*- طبل کوچک و دسته‌داری که دو تکه سنگ در اطرافش از نخی آویزان است و با تکان دادن دسته ریتم مخصوص از آن به گوش می‌رسد.

**- تصویر فوق

تکه گئچی یا تئالی گئچی یا فرلی گئچی بز مانندی است که از پارچه و پوست دوخته می‌شود و به دور و برش زنگوله‌هایی آویزان است: دسته‌های چوبی نیز در زیرشکم آن قرار دارد که با تکان دادن آن زنگوله‌ها به صدها درآمد و بز هم می‌رقصد و هم آهنگ مخصوص سایا را می‌نوازد. بدین سبب است که به سایاهای عید، سایای بز نیز می‌گویند.

سایاچی‌های عید که معمولاً سه نفر می‌باشند در حال خواندن سایاهایا به در خانه‌ها سرزده و از صاحب خانه عیدی می‌گیرند. عیدی‌ها شامل روغن-برنج-آرد-گندم-قند-چای-آجیل مخصوص عید-کشمش-لباس و غیره است. اما سایاهای عید بدین قرار است:

سایا سایانی دئیهک	کئتیر کشمშی یئیهک
سایا گلدی گورونوز	سلام وئردی آلینیز
سایا باخشی سایادی	یاتانلاری اویادی
سایا سایانی دئیهک	کئتیر کشمშی یئیهک
سایا هاموسو بیردی	بیزه هانسینی دئیهک
بهار گونو سئیراندی	بیر الی جه گون قالدی
هامو اونا حئیراندی	چولده گزهنه گوزللر
قارا گوزلو جیران دی	تکه م تکه م أغلاما
قول قیچیوی باغلاما	بوگون صباح بايرامدى
بايراما داي نه قالدى	كل تکه می اينجيتمه
نه قالدى نه قالمارى	چوخ پيهده باغلاما
بیر الی جه گون قالدی	بیر الی جه گون قالدی

کیمیادان توپراقدان	الى گونو سای او تور
بیزلرده گئتیرون	قارماقلا گوزى گؤتور
شیشلیگیندن یاغیندان	الى گونون گئجه‌سى
بیر بالاقاب ساغیندان	ساغمال سوبای گئجه‌سى
یاغ وئره‌نین دوغدوقى	سايان یاغيش یاغماسى
اوغلانلار اوغلان اولسون	سارماشيق اوت بىته‌سى
پاي وئرمىه‌نин قىزى	قوزو تكله توتاسى
اودا قوتور قىز اولسون	چېشىش ائتمەك آتاسى
قوتورو ناقورد دوشسون	كرەسىيندن آغىندان
اونا درمان تاپماسىن	اڭلەرىن خوش چاغىندان
باخ چىخىب داغا جيران	سايا ساياني دئىيەك
چئىننده دارغا جيران	گئتىر كىشملى يىنەك
خوش گىدىن صفا گىئتىن	قارشىمىزدا لالەزار
بىزىم بويازا جيران	نه دن چەر نالەزار
گئتىر يورقۇن أرىيە	بوڭلەن تازا يازى
بىر كاسا آيران جيران	داھى چكمە لالەزار
قالانىن وئر سايابىيە	اولدوقيينا ائتمەعار
سايىيم سايالار جيران	گلىن الين قىىسمادار
قىش دان قالان قوورما	ۋئرسا ياچى نىن پاپىين
قونشو لارا سوورما	اوغلۇن اولسون سەنەيار
كلىن آتى ياندىريپ	قوويون نە دن حاصل دى

قویولارا دولدورما	ل
وئر سایاچى نىن پايىن	ل
اوستوندن يئتير چايتىن	ل
بايرام گونو باغىشلا	ل
قىش دان قالان اون تايىن	ل
بوڭلىن اوغلان دوغسون	ل
بوز اللى دوخسان دوغسون	ل
آدلارين على قويىسون	ل
على سنه ياردىمدى	ل
سايا چىه آردىمىدى	ل
سايا سايا سايدادان	ل
تكەم گلير هاوادان	ل
تكەمە آرخالىق وئر	ل
خانىم اۋوين آوادان	ل
تكەمین خانلىقىوار	ل
خانلىقى قانلىقىوار	ل
بوگلەن خان يانىندا	ل
بىش اونلوق دوئنلوقىوار	ل
گلەن گلەن قىزگلىن	ل
الى اياقى دوز گلەن	ل
ايىنجەلرى دوز گلەن	ل
گزەئىھەن آروادلارين	ل
قاپلارى گزەر تكە	ل
بو تكەننظر تكە	ل
باسما جاغى بىرك اولسون	ل
قيسنا جاغى دار اولسون	ل
باسا باسا گلەننин	ل
باسماباسما جاغى بىرك اولسون	ل
قيسا ميسا گلەننин	ل
قارا وئرين آغ وئرين	ل
قاپ دوللوسو ياغ وئرين	ل
دوپور ساييا چالانى	ل
دوپور مجمۇى لره	ل
يار يولداش دان قالانى	ل
ننه باجى دان قالانى	ل
آداشىيندان قالانى	ل
قارداشىيندان قالانى	ل
ساياچىنى يولاتىل	ل
كلىين تىز اول پاي گئتىر	ل
دوروب قاباقىمدا لال	ل
گلەننин دوداقى بال	ل
بىرجە دنه قىزگلىن	ل
يئتدى اوغلان ايستەرم	ل

بوتكه آریق تکه	قابینا چ ... تکه
دابانی جیريق تکه	تکه م آی آختا تکه
تکه مَه بير پاي گئتير	بوينوندانو ختنا تکه
توكلرينى ساي گئتير	تکه م گئتدى خانلىغا
تکه مى تئر سال يولا	او ز قويى يامانلىغا
ئوزونه بير پاي گئتير	كىشى انوى دور بورا
پايىن وقتىنده گئتير	جان دئيه سن هرجورا
يوباناجاق چاي گئتير	اوجاقىنин توستو سو
فرلى گئچى فرلانىر	چىخىرى بورا بورا
دول آروادى قرلانىر	باردا شانى قورارسان
چانقىر چانقىر چالىرى	فئتىر يئيب دورارسان
پاي قونشودان آلىرى	توكه سن تور باجىغا
گلين اوشاق يىغىشىن	سفرەدن قالان شورا
هاى بودورق سالىرى	تکه م آجىندان اولدى
فرلى گئچى فريلدىر	آتدىلار سامانلىغا
پيس قين آنا مريلدىر	تکه م گئتدى مرندە
پايمىزى تئز گئتير	تماشادى گلنده
دام نوغدانلار شريلدىر	ياخشى آدام چوخ ياشار
بوتكه آختا تکه	واى پيسە دى اولنده
بوينوندان نوخنا تکه	كول تکه نين باشينا
يابدا قول دك ساتيلير	قين آناسى اولنده

سایا سایانین باشی	قورخورى شاختاتكه
سایا بیلمهین ناشی	تکهم تکهم ناز ائدهر
سایا بیلمک یاخشی دی	ائللرە آواز ائدهر
غريب یئرین یولداشى	بیغار ائللى اویانى
ساییلماز چاين داشى	بايرامى پئشواز ائدهر
بیلینمز سایا یاشى	خریديان كوبك دى
يېنى ايليز بول اولسون	ايستەدىقىم اورتەك دى
تندير آشى دۇيماشى	بايرام گونو سئۇيندىر
توى اولسون بوردا گلهك	پاى وئردىقىن كويىنكىدى
توى دوگى سىنى يئەيك	جانىم باشلى بوز كوبك
سایا سایانى دىئەك	قويۇنا يئرى دئىيەسى
گئتىر كشملى يئىھەك	الى خىنالى قىزلار
بوتكە يا رىيش تکه	قويۇنلار يولون گوزلەر
قونشولاردان كوسىمۇشدون	خىردا خىردا گلىن لر
بايرامدى بارىش تکه	اللىرىنده چاناقلار
تکهم مىن اوپيون ائدهر	بىرەنин يولون گوزلەر
قوزۇنۇ قويۇن ائدهر	ساغام ساغام دئىيرلەر
بیغار گىلان دوگى سىين	بو اوغلۇمۇن دئىيەسى
قىزلارين توپيون ائدهر	بو قىزىمەن دئىيەى
تکهم تکهم اوچ قويۇن	سارى سوپۇ قالاندا
بىزىم داغى گئچ قويۇن	بوز كوبكە توکەسى

ارین گوزدن سالاق	بیر سوری سال او بیلاغا
سایا گندیم گورسوز	بیرین ایله بئش قویون
اوتو یولا سالیرسیز	یولداشیم سایا چالاق
پاییز آرتسین ایل به ایل	خوشگونو بوردا قالاق
ساغ سلامت قالیرسیز	ایره‌تی ائو ائو اولماز
سیزین جانیز ساغ اولسون	کل بورا دال دالاناق
پاییز بوغدا یاغ اولسون	دئیاق سایانی چالاق
هامینیز اتل لیکینجه	کلیندن بیرپای آلاق
داماغنیز چاغ اولسون ○	وئرمه‌سه بایراملیقی

پاسن سایا سی (آغی‌لار)

سایاهای عزاداری ملودی خاصی ندارند. معمولاً حزن‌انگیز خوانده می‌شوند. سایاچی این سایاهایا همان صاحبان عزا می‌باشند که به نوبت یا با هم آنرا می‌خوانند زنان معمولاً روسری‌ها را باز نموده و موها را پریشان کرده و این سایاهایا را می‌خوانند. نام دیگر سایای عزا «آغی» می‌باشد. البته اگر آغی‌ها را سایاچی بخواند جهت صاحب عزا خفت بزرگی به حساب می‌آید و باید که صاحبان عزا خود با حزن و اندوه فراوان این سایاهایا را بخوانند لذا سایاچی‌ها در مجالس عزا چندان کاری ندارند مگر اینکه سایاهایا را به یاد خوانندگان آن بیاورند. سایاهای عزا تنها سایایی است که زنان هم آنرا می‌خوانند. مزد سایاچی در این مراسم شام و نهار یانان (فتیر) عزا و حلواه دوشاب

است. سایاهای عزا بسیار مختلف می‌باشند چرا که به نسبت احوال مرده متفاوت است. برای مردهای پیر به یک نوع - جوانان به نوعی و کودکان به نوعی خوانده می‌شود. لذا سایاچی‌ها قبل از ورود به مجلس باید کاملاً از نوع و احوال فرد متوفی آگاهی یابند. سایای زیر در مراسم عزاداری پسران جوان و ناکام خوانده می‌شود:

سایا سایا گلینیز	ممهله دئنه سوزومه
قرا قارا گلینیز	یوکی بیغدیم دوزونه
کلديقيز ياس يئريدى	پرده چكديم او زونه
گل اكلش ياس يئريدى	آل الله منه پاي وئرىدى
آچ او ره كيمين باشىن	كئنه وئرىدىم او زونه
يارا يارا يئريدى	آمان آمان گلیني
منيم او غلوم ايكي ايدى	قارا قارا گلنيز
بيرى طاووس تو كىدى	يانديم اللهم، يانديم
بيرى باش كاكل ايدى	يانديم باللهيم يانديم
سينه م او ستي يئريدى	عالىم بيردونه يانسا.
سایا سایا گلینیز	من دونه دونه يانديم
قارا قارا گلینیز	ياتمي شدیم او يانديم
مهله جيرانم مه له	گوز ياشيما بولانديم
بالام دا دوشمز اله	داغ او لسايدى اريپىرىدى
من مله ديم گلمه دى	انسان ايديم داي يانديم
سن مله بلكه گله	سایا سایا گلینيز

سایا سایا گلینیز	قارا قارا گلئینیز
قارا قارا گلئینیز	غمیم غمدن باش اولدی
گلديقىز ياس يئرى دى	ازبىريم قارداش اولدى
آلمانارس يئريدى	يوللاردا منه يولادش
توبيون عزالى اولدى	بيرجه كسيك باش اولدى
قلبيم يارالى اولدى	غميم غمييوه قربان
تازا گلئينهم آمما	دردىم دردىيوه قربان
باشىم قارالى اولدى	قىزىل گول پرپر اولدى
پوزولدى توى اساسى	درمه ميش پرپر اولدى
يوخ دردىيمىن چاراسى	گوزهـل آدـين دـيلـمـدهـ
نشانـهـ توـيدـانـ قالـدىـ	بـيرـ عـومـورـ اـزـبـرـ اـولـدىـ
بـيرـ اـينـيمـينـ قـارـاسـىـ	سـايـاـ سـايـاـ آـىـ نـنهـ
گـوزـومـ قالـدىـ بـويـونـداـ	گـئـينـ قـارـاـ آـىـ نـنهـ
گـلسـىـنـ منهـ قـادـاسـىـ	اوـغـلوـ أـوـلـهـنـ نـنـهـ مـ وـايـ
آـمانـ آـمانـ يـاسـ دـىـ يـاسـ	گـونـوـ دـونـهـنـ نـنـهـ مـ وـايـ
تـوىـ آـيـنـامـىـ باـسـدـىـ كـاسـ	قـارـاـ گـونـيـوـ قـابـلاـ
اوـغـولـ اوـلـدـونـ هـارـالـىـ؟ـ	گـولـوـ سـونـنـ نـنـهـ مـ وـايـ
سـنـىـ گـورـدوـمـ يـارـالـىـ	قولـ قـانـاتـ سـيـزـ دـدهـ مـ وـايـ
قـوهـ توـپـراـقاـ قـوـيدـوـمـ	كـهـرـ آـتـ سـيـزـ دـدهـ مـ وـايـ
آـلاـ گـوزـلـوـ مـارـالـىـ	يـالـنـيـزـ يـالـنـيـزـ نـهـ گـزـيرـ؟ـ
داـغـلـارـ بـيزـدـهـنـ آـرـالـىـ	تـوىـ بـارـاتـ سـيـزـ دـدهـ مـ وـايـ

عومور او زون گولمه ديم	داغلار باشين قارالى
غم توزونو سيلمه ديم	آغلاماقدان بودرن
جوان گويرجين يم سن	ايшиق گوزوم قارالى
هاچان او چدون بيلمه ديم	سايا سايا گلينيز
سايا سايا گلينيز	ياس پالتاري گلينيز
دومان داغلار گورونىز	اثلين يامان چاغيدى
چوخ آغلايان يوخ گولهн	دومان يانان چاغيدى
گوزلر آغلار گورونىز	اللر آچيق گوز يولدا
غميم غميشه قربان	آناوين اولهن چاغيدى
درديم درديزه قربان	گل اوغول نامرد اولما
آخر ياس اولسون سيزه	آتان ايچون درد اولما
وئرەن الىزه قوربان	قوجا ددهن يازيقدى
قالان لارىز ساغ اولسون	قارى ننهن يازيقدى
گلين او زون آغ اولسون	حناسى اللريندە
چىخارت ياس پالتارلارин	دوزمەسى قوللارىندە
هامىزا سون داغ اولسون	قىرمىزى شال باشىندا
سايا ساياني دئيهك	كسيلىميش بير جكلرى
يو لا سالىن بىز كىندهك	دوزولموش اينجكلرى
بايرام گونو قاييداق	آداخلى گوزو يولدا
اثلىزى تويلو گورهك	گلين دولاقى قولدا
قويونلار بويلو گورهك	گل اولما نامرد اوغول

غمیز غصه سیز آزالسین
↓

ناساز لاریز سازالسین

سایا سایانین باشی

کوچهن بونون قارداشی

وئر کوچهین یولوندا

سایایه تورتا آشی.

یاغیش سایاسی (چوهچه خاتون)

سایای باران باز سایاهایی ریتمیک می‌باشد و همیشه کار سایاچی‌ها بوده است. موقع خواندن این سایا زمانی است که باران نباریده باشد و دشت و صحراء گرفتار خشکسالی شده باشد. در این حال سایاچی در حالی که چمچه‌ای چوبی (قاشق بزرگ) بدست دارد و آن را با برگهای سبز آراسته است شروع به خواندن سایای باران نموده و به در خانه روستائیان رفته و مزد خود را می‌گیرد. همراهان سایاچی نیز دو تکه سنگ به دست گرفته و با کوفن آنها به هم ریتم مخصوص سایای را می‌آفرینند. اگر در موقع خشکسالی به سایاچی دسترسی نباشد جوانان دهکده چمچه را بدست گرفته و با خواندن سایای باران از خدا طلب باران می‌نمایند.

سایای باران یا چومچه خاتون به شرح ذیل خوانده می‌شود:	چومچه خاتون نه ایستیر؟
تیکان توراخ توراخ دی	شیر هاشیر یاغیش ایستیر.
تیکان نه یه کاریم دی	الی قولو خمپرده
منه لازم او راخ دی	بیرجه قاشیق سو ایستیر
چاخ داشی چاخماق داشی	چاخ داشی چاخماق داشی
هانی گویون یولداشی	یاندی اورگیم باشی
یاندی داغلارین باشی	بیچین لرین یولداشی
الله بیر یاغیش گوندر	اکین لرین یولداشی
گویرتسین داغی داشی	قالاخ قالاخ خرمن لر
آلا داغین بولودو	هانی چاین نم داشی؟
اکین چی نین او مودو	چاخ داشی چاخماق داشی
الله بیر یاغیش یئتیر	یاندی آلمالار باشی
آرپابوغدا قورو دو	یاندی حیوالار باشی
چاخ داشی چاخماق داشی	حیوالار ساری ساری
سایا چیه پای داشی	دوزله بیر ساپا قاری
اولدیقیندان پای وئرەن	آی بولوت لار سیز تاری
علی اولسون یولداشی	گلین بوکنده ساری
وار او لان الین قیسان	بوکند بیکلار کندی دیر
یاستیقی میسمار داشی	ایگیت خیی لر کندی دیر
وئرەن ال الله الی	داغلار قوراخ قوراخ دی
الله یاردیم علی	←

ایسته دیقی یاغیش دی	ائل لره یار دیم علی
او زی ساری چایادی	چاخ داشی چاخ ماق داشی
چای لار آخین شاقا شاق	سایا چیه پای داشی.
نهره چالاق لاقا لاق	ام جکی قورو اینه ک
کره قئیماق سیزین کی	گلین سایانی دئیه ک
آیرانا بیزده قوناق	الله بیر یاغیش یئتیر
ام جکی قورو اینه ک	بال قئیماقی بیز یئیه ک
گلین سایانی دئیه ک	بال قئیماق او تابنددی
سایا ائلین یولداشی	او ت علف سویا بنددی
پیس گونلرین قارداشی	چای چیمن گویه بنددی
آی الله یاغیش گوندھر	گوی لر بولوتا بنددی
گویرتسین داغی داشی	بولوت لار آی بولوتلار
سایا چی پایا با غلی	اکین چیه او مودلار
پای وئرن یایا با غلی	دارینی سپدیم سپدیم
یای حاصیلی سو ایسته ر	شو خوم لایب یئر اکدیم
حاصیل لار چایا با غلی	گوی گوزو قورو با خیر
سو گلssین داشا داشا	شنه سینه یه چکدیم
چایلار دان آشا آشا	ام جکی قورو اینه ک
موشتولوقون من وئریم	گلین سایانی دئیه ک
یانقین یادا یولداشا	سایا یاخشی سایادی
گوی او زوندھ باش باش	اونون ایشی پایادی

قارا بولوت چاقاشا
 یاغا یاغیشین دوزی
 او شاقلار آی اویناشا
 امجکی قورو اینه ک
 گل سنی سویندیرک
 یاغیش یاغیشین او تا ولسون
 او ندا سنی دیندیرک
 سایا سایا نه ایسته ر
 الله دان یاغیش ایسته ر
 پای وئره نین الیند
 آل قیر میز نازیش ایسته ر
 پای وئرمه ین قبریینی
 چوخ یوخ بیر فاریش ایسته ر ○

یاغیش کسمه سایاسی (سایای بند آمدن باران)

این سایا نیز توسط سایاچی و یا اهالی روستا و کشاورزان در
 موقعی خوانده می‌شود که باران بیش از حد باریده و موجب خرابی
 محصول و جاری شدن سیل گردد. برای خواندن این سایا معمولاً به
 روی تپه‌ها و یا بام‌ها و جاهای بلند می‌روند.
 یاغیش کسمه سایاسی، به شرح ذیل خوانده می‌شود.

ایت بالدیریم دالادى	گئتیر گئتیر های گئتیر!
دالادى قانلار آخدى	قیزیل قایا دیبییندن
گلین يارا ماياغ ياخدى	بیر قیرمیزى گون گئتیر
بیر ياغ وئرين ياغلياپق	كچل قیزی قوپ ائوده
دستمال وئرين باغلياپق	ساچلى قیز گئتیر گئتيرا
وئەنین اوغلو اولسون	گئتیر گئتیر های گئتيرا
ارككى توخلو اولسون	گون گئديپ سو ايچماقا
بوغداسى چوخلو اولسون	آل دونون دكىشماقا
وئرمەيىن قىزى اولسون	دومانلار قاچين قاچين
اوز گوزو پ..... اولسون	گونشىن يولون آچين
آروادى توخلو اولسون	توتوب سنى آسارلار
بىرجه كوزى كور اولسون	بويۇوا دامغا باسارلار
قاپىسىنдан آخان سيل	قارا توپيوق قاناتى
آزارلى آزار اولسون.	كيم ووردى كيم سانادى؟
○	گئتىيم گون گئتيرمگە

مجلس ساياسى

مضمون اين سايابا از هر نوع مى تواند باشد: روباھ - دام - كوسه -
 (آدم بىريش) - بيوهزن - آدم خسيس - خان - بهار - زمستان - دختران
 قاليباف - متون های ادبی باستانی - تاریخ باستانی و بومی
 نام دیگر سایابا مجلس قوشماجاست. بيشتر این سایابا را كودكان

می خوانند، اما این بدان معنا نیست که مفهوم آنها کودکانه است، بلکه همگی شامل مفاهیم عمیق و انسانی و گاه عرفانی است. اما چه حکمتی دارد که از ابتدا این سایاها را کودکان خوانده‌اند، نمی‌توان حدسی زد. چرا که گاه این سایاها بر اساس اسطوره‌های تاریخی است و نباید که با حدس و گمان آنها را تعبیر و تفسیر نمود. تعداد ابیات این سایاها از شیش الی شصت می‌تواند باشد. در برخی از مناطق تغییراتی در آنها دیده می‌شود. اما وزن آنها کماکان سایایی است. خوانندگان این سایاها طلب مزد و «پای» نمی‌کنند بلکه در مجالس و در بازیهای دسته‌جمعی خوانده می‌شود. گاه در شبهای زمستان و در قهوه‌خانه‌های روستا سایاچی این سایاها را می‌خواند و اطرافیان به میل خود به وی هدایا و مزدی می‌دهند.

چند نوع از این سایاها در ذیل آورده می‌شود*:

اوشودوم ها اوشودوم	دارگان آلماداشیدیم
ارگ قازاندا قاینار	آلما لاریمی آلدیلار
قنبیر یانیندا اوینار	منه ظلوم سالدیلار
قنبیر گئتدی او دونا	من ظلومدن بیزارام
او دون باتدی بودونا	دهرین قویو قازارام
او دون دگیل قمیش دی	دهرین قویو بئش گئچی (هاغه بیوفت ارکچی)
بئش بارماقی هگوموش دی	

* - روانشاد فولکلوریست صمد بهرنگی برخی از این سایاها را با مقایسه مناطق در کتاب مثل‌های خود آورده است.

اوستا او ردادا قالان دی	گوموشی وئردىم تاتا
اوستام قوجا ياشلى دى	تاتا منه دارى وئردى
اوستا منى او خوددى	دارينى وئردىم قوشما
ترمه بوتا تو خوددى	قوش منه قانات وئردى
آتيم يئنه كيشىنه سن؟	قانات لاندىم او شماقا
آرپا ايچون گىشتىريم	حق قاپوسىن آشماقا
آرپانى هاردان تاپاق؟	حق قاپوسى باغلى دى
خان قىزى خاندان تاپاق	كلىد بابام بتلىيندە
خان قىزىن هاردان تاپاق؟	بابام گىلان يولوندا
أوجا قايادان تاپاق	گىلان يولو سر به سر
قايادا كھليك او خور	ايچىندە ميمون گزەر
خان قىزى قالى تو خور	ميمونون بالالارى
اونون اورتا گولنده	منى گوردى آغلادى
بىر سارى بىبل تو خور	تومانىنا قىغلاسى.
منيم بالا قارداشيم	* * *
سینىن آرا قارداشىن	
قوجا اوستا يانىندا	بى بىلى قوچهای بى بىلى قوچ
قرآنىن درسىن او خور.	بى بىمى كېتىر بىر جوت قوچ

كتان كويىنك گئىنلر	بىرى جىران بىرى بوز
اور مودىلى دئىنلر	مېندىم بوزون بويۇندا
گلىن قايا دوزونه	سوردوم خالخال يولونا
	خالخال يولوداشلى دى

اوینور میدان ایچینده.

* * *

الىمى پىچاق كسىبدى

دسته پىچاق كسىبدى

ياغ گتيرين ياغلىاق

دستمال وئرinen باغلىاق

دستمال قالىب بابامدا

بابام مكه يولوندا

مكه يولو بوزلودى

دورھسى يارپوزلودى

او يارپىزدان درېيدىم

گردنىيمە سرىيىدىم

آقا داييمىن توپيوندا

دور آيدىم اوپتايىدىم

اويناماقين وقتى دكيل

قىزىل گولون تختى دكيل

قىزىل گولو دىءەلر

مخمل اوستە سەرەلر

قىزىلار اوونو اكرلر

مئقال ايلە چىرلر.

* * *

كسك آتىن اوزونه

اوکيم دى كسك آتان

كسكى آتما سينلار

قاياندا ياتما سينلار

قاياندا بيرجه قوشوار

بوينوتدا يوزناققىش وار

يوز ناققىش بيرقوش ايدى

قاياندا قونموش ايدى

شاه اوغلۇ گورميش ايدى

اوخ يله وور موشدى

اوخ مدن هزار بئزار

كتان كويتكىلر يازار

كتان لارمىلى مىلى

گل اوخو بىزىم دىلى

بىزىم دىل اورمودىلى

اورمودان گلەن آتلار

آرپانى يىھەر چاتلار

آرپانىن گويون يئدىم

شاهىما شىروان دئىدىم

شاهىم شىروان اىچىنده

مندن بالا قارداشلار

قاپیرقامى ساھادىلار.	قاوالي چالا چالا گىنتىيم باغا
خان دىندى:	باغداكى قىزلارىنан
ايتىمە سوموك وئرین	اويناماقا
داھورمهسىن	ال آندىم
آتىما آرپا وئرین	بوبيوك قىزىن م.....نه
كىشىنەمهسىن	بالا قىز گىندى دىندى
لوستونە چادر سالىن	نه سىينه
گون دوشەمىسىن	نەھىسى يېير داش آندى
آلتنىا حصىر سالىن	قاپىرقاما
شىھ كىچەمىسىن.	قاپىرقامى توتا توتا
* * *	گىنتىيم خانا
هاوالاندىم اوچماقا	خان دىندى :
حق قاپوسىن آچماقا	آى قاشى قارا
قانىدلارىم اوزولدى	كۆزو قارا
اىل اوپايادوزولدى	نه دوشموسن بو چوللە
حيوانىن آغا جلارى	وئرەم سەنى اىيكتىلە
بار كىتىرمىز باشلارى	باغلاتدىرام سوپۇتلە
ووردوم باشى اوزلىدى	يۈگۈتدۈرم آق ايت لە
اىل اوپايادوزولدى	امر ايلەدى:
اىل يايلاقە كلىن جە	اوزون اوزون اوزاتىدیلار
بوغدارى دەرىن جە	خەمم گلدى:

بیزیم دیل اورمودیلی
 اوروم دان گلهن آتلار
 آرپا تاپماز گول اوتلار
 آتللی گلر قیز ایسته ر
 قیز دئیر باغریم چاتلار.
 * * *

آی تشتی تشتی تشتی
 ووردی گیلانی گئچدی
 ایکی خوروز ساواشدی
 بیری قانا بو لاشدی
 قان آخدی چایا دوشدی
 چایدان بیلدیرچین اوشدی
 بیلدیرچین بللی بللی
 گل اوخو بیزیم دیلی
 بنزیم دیل اورمودیلی
 اورمو بوردان اوژاق دی
 دریا اوندان قاباق دی
 اورمودان آتلی گلر
 آتلی لار چاتلی گلر
 آتلار یئهیر آرپانی
 یئمره سه چیخارجانی

«آراندا» يه آتین جه
 قوجا باشی کسديلر
 قیندیر قادان آسدیلار
 قیندیرقا قلیچ یاغی
 ایچینده قوردقوش یاغی
 قوردقوش یاغی درماندی
 جانیم سنه قربان دی
 جان نه دی يولداش نه دی
 يولداش جاندان اینجه دی
 باجادان باخدیم ایشیق ایدی
 چنکه سی دولو آشیق ایدی
 بیرکیشی منیم دوستوم ایدی
 گئتدی بازارا گلمه دی
 یايلیغیمی وئرمە دی
 یايلیغیمین او جو قره
 گوندردیم پیغمبره
 پیغمبردەن گلین جه
 ووردوم صاندیق آچیلدی
 لعل مرجان سئچیلدی
 مرجان لار میلی میلی
 گل اوخو بیزیم دیلی

قوج آغاچى قوطور گئدىر
 هابانىم آى هو بانىم
 يئرىلىم آى يئرىتلىم
 سوا يچىم من قور تولوم.*

* * *

او دو نو و ئىرىدىم كېرىت آدىم
 تابىاران دىن قر دىن قر دىن قر
 كېرىتى و ئىرىدىم خمير آدىم
 تابىاران دىن قر دىن قر دىن قر
 خميرى و ئىرىدىم چورهك آدىم
 تابىاران دىن قر دىن قر دىن قر
 چوركى يئىدىم قوت آدىم
 تابىاران دىن قر دىن قر دين قر**.

* * *

مېنىدىم فايتو نا
 آتلا رېي خىلدى
 مېنىدىم داشقا يَا
 تكى سىندى

جان دئى جانان گلدى
 يادىما شامان گلدى
 شامان آتالار سوزى
 آتام آتالار سوزى.
 * * *

كچل كچل با مىه
 گئىدى حكيم خانىه
 حكيم خانا با غلى دى
 كچلىن باشى ياغلى دى
 كچل دئير واى باشىم
 قازاندا قاي نار آشىم
 آشىمى ايچەن او لا يدى
 باشىماس...، او لا يدى.

* * *

اي نه اي نه اي نه دى
 او جو دويىمە دويىمە دى
 بې بېرىن جى بېرىن گئىدىر
 شاه ماجى شاطر گئىدىر

* - اين سايا در يك بازى دسته جمعى كودكان به همين نام «اي نه - اي نه» خوانده مى شود.

** - اين ساياها مر بيوط به داستان «قارى ننه و سرچه» مى باشد.

نه ایلیرسن؟	میندیم ائششگه
فرش کسیرم! نه ایلیرسن؟	ساغ قیچی سیندی
گلین گلیر! اوکیمدى؟	میندیم قاطرا
عمیم قیزی خدیجه!	سول قیچی سیندی
خدیجه! بیتلی جوجه!	میندیم ماشینا
* * *	بنزین قورتولدی
قَجَله	گئتدیم نهارا
چیخدی دیوارین باشینا	یئمک قورتولدی
اییلدی سو ایچماقا	گئتدیم ائومیزه
دوشدو میرآبین باشینا	دیوار بیخیلدی
میرآب دئدی واي باشیم	قالدیم آلتیندا
قازاندا قاینار آشیم	یقهم قورتولدی.
آشیمی ایچهن او لايدی	* * *
باشیما سـ.ـ او لايدی.	عـ او غـلـىـ! بـعلـىـ!
* * *	بـیـزـیـمـ توـیـوـقـ سـیـزـدـدـدـیـ؟
زری زوبیدا	بـعلـىـ!
ایکیسی بیر بوگیدا	کـیـشـ اـیـلـهـ گـلـسـینـ! گـلمـیرـیـ
زری ساواشدى	وـورـ قـیـچـیـ سـیـنـسـینـ!
زوبیدا قاشدى	سـینـمـیرـیـ
گـوـیـهـ اـیـبـ آـتـدـیـ	سـالـ تـنـدـیرـهـ! يـانـمـیرـیـ
دـیـوارـدانـ آـشـدـىـ	قـمـچـىـنـىـ گـئـتـىـرـاـ!

سالام قالار سینيق قول	باشماقى دوشدى
ايشلى چورك گورنده	زىغا بلەشدى
ياغلى فتير گورنده	بېر سىلە ووردى
اوزلو قاتيق گورنده	گوزو بىرىشىدە
دوم دوز دورار سينيق قول	آياقى دىگدى
دوم دوز دورار سينيق قول*	بارداقى آشدى
* * *	شوربا جالاندى
بوبي داڭاغىن مندە	زوبيدا ياندى
ساملىشام قالىپ چمن دە	ايىششك آنقىرما
اوگون نىت آقشامى	زرى اوياندى
سن گۈي چايدا چىمندە	* * *
چاي باشىينا بيراتلى	سينيق قول آى سينيق قول
اهمال اهمال يىتنىدە	سوپيا گئدەر سينيق قول
بىد بىد ايديب آغلادىن	سودان گلر سينيق قول
ياپراق باشا باغلادىن	ائو ايشىن چوخ گورنده.
شاه پالوط اوستە اوچدون	سالام قالار سينيق قول
ائىل دن دىرگىن دوشدون	ايپ آتماقا گئندە
ائىل دن دىكيل ايرەلى	اوت درماقا گئندە
يازدا بوبى گلرلى	سو چىكماقا گئندە

* موقع خواندن اين سايا معمولاً يك دست بچه اى را گرفته و همراه با خواندن حرکات سايا را نيز دنبال مى كنند.

* * *

اول لر تنبيلر
سود وئرمەسە اۇلرلر
دۆم لرى دوپورلر
سۆم لرى سوپورلر
چەرمىلرى چارتالار
پنجملىرى پنجه رلر
شىشملىرى شىش رلر
خانم ساواشىسا
اي....لر.

* * *

لولو لولو حوضەدى
دورت بېرىيانى سېزەدى
بۇرایا بېر قوش قوندى
بو توتدى قول باغلادى
بو كىسى بىتل باغلادى
بو پېشىرىيپ ياغلادى
بو يىئى داياقلادى
بو گىلدى گوردى يو خدى
دستمال آلىپ آغلادى
دئدى منيم كى هانى؟
قاپ قارا پېشىك آپاردى

اتلى لار اياق سالىن

بوبى آغاچ دە لرلى*.

* * *

يىك، يكە دانىشما
دو، دونبالاق آشما
سە، سقىيە دانىشما
چەهار، چادر اوی آشما
پنج، پنجرەدن باخما
شىش، شىشىمە سن اللە!
هفت، هفده بىجارسان
هشت، هشىدە بىجارسان
نۇ، نوغول ساتانسان
دە، دخىل ساتانسان.
* * *

بېر ايکى بېزىم كى
اوچ دورد قاپونى اورت
بىشش آلتى سماور آلتى
يىئى سىگىز فرنگىز
دو قوز اون
قىرمىزى دون
اون بېر اون ايکى
ارمنى بوركى.

* اين سایا اشاره به داستان زنى است که تبديل به داركوب شد.

حاجیه باجیه چیس**!

* * *

بالاجا قیزیم دورچای قوی
 ائومیزی سوپور نهان قوی
 منیم آدیم حلمه‌دی
 مراغا دان گلمه‌دی
 مراغا آلما باغی
 مراغا خیوا باغی
 مراغا آلچا باغی
 مراغادا بابام وار
 توب ساققالی آقام وار.

* * *

نهیله‌یه‌ک؟
 ساققیز آلاق چئینیه‌ک
 آجان لارا وئرمه‌یه‌ک
 آجان منیم داییم‌دی
 آروادی زن داییم‌دی
 اوغلۇ منیم آداخليم
 قیزى منیم تاییم دی.

* * *

تومانی دوشوک آپاردى*.

* * *

قورباغا قارداش
 هاردان گلیرسن؟
 چای دان چمنه‌دن
 هانی زیل لرین
 آلدیلار.
 نهیه وئریردین؟
 ووردو لار.
 نهیه وورمادین؟
 او نلار ایکی دی
 من بیر ایدیم
 او نلار ووردو لار
 من کیر ایدیم.

* * *

آل الله دویمه دهله
 گلین گئداق بابام گیله
 بابام منه باشماق آلا
 بیر تایی منه
 بیرتایی سنه

* در موقع خواندن این سایا کف دست بچه‌ای را باز کرده و با انگشت بر روی آن کشیده و می‌خوانند و بقیه را به تعداد انجشستان می‌خوانند و انگشت سبابه در آخر می‌پرسد: منیم کی هانی؟

** بچه‌ها در موقع خواندن این سایا دست به دست هم داده و می‌خوانند.

پیشیکلر پیشیکلر
 ساری پیشیکلر
 سیزی قرسین تازی پیشیکلر
 بیریسی آیپ گئتیریر
 بیریسی ده او سار
 بیریسی یاغ کوپه سین
 دالیسینا قوزار
 بیریسی یان با جادان
 وئربر سلامی
 بیریسی قور خودوری
 یاریق خلامی
 پیشیکلر پیشیکلر
 ساری پیشیکلر

سیزی قیرسین تازی پیشیکلر*

* * *

آگاج دیبیندە چالیر لار آلمانى
 آلمانین سسسى او يادىر فاطمانى
 فاطمه سن اللہ دور گنداق با غچا يا
 آتىلاق دوشاق با غچا دا كى طاقچا يه
 آگاج دیبیندە چالیر لار حيوانى
 حيوانين سسسى او يادىر ليلانى
 ليلا سن اللہ دور گنداق با غچا يا
 آتىلاق دوشاق با غچا دا كى طاقچا يا

* اين سایا در مورد سربازان روس در موقع اشغال آذربایجان سروده شده است. (۱۳۲۰ شمسی)

آغاج دیبیننده چالیرلار آلچانى
 آلچانین سىسى او يادىير خجەنى
 خجەسن الله دور گئداق باعچايانا
 آتيلاق دوشاق باعچاداكي طاقچايە.

* * *

قويون دئىير:

من هىچ اوتدان دويمارام
 پايزىز اولدوجورون چوپون تويمارام
 هربىر انۇي گلىن كىيمى بىزەرم
 آغىر آغىر خلى لرىم وار منىم
 گوللو گوللو خالجالاريم وار منىم

گئچى دئىر:

آدىم عبدالكريم دى
 قاوال چەكەن دەريم دى
 قىشا الله كريمى دى
 شىطان شىطان بالالاريم وار منىم
 قلبى قلبى قاياalarim وار منىم

اينك دئىر:

من دوغاندا ملەرم
 ملە دىكىچە داغى داشى دەلرم
 قورودلارى گوندن گونه سرەرم
 جىران جىران دانا لاريم وار منىم

اوکوز دئىر:

من آغاما نوكرم
 اوج آى قىشى سرطويەدە بىكارام

یاز او لاندا چاییر چیمن سوکردم
 آغلی قیرمیزیلی بوغدا اکردم
 آغیر آغیر خامالاریم وار منیم
 گوللو گوللو بوغداریم وار منیم
 او جا او جا تایالاریم وار منیم
 گامیش دئیه ر:

پاییز سامانلیق قورون
 یاز او لاندا دیشی بتله میندیرین

جو تله مه سه م وورون منی او لدورون
 چوخ دولو سامان لیق لاریم وار منیم
 درین درین دریالاریم وار منیم
 اپشنشك دئیه ر:

هر حیوان دان فقیرم
 لئجه باتسام داغدان داشدان آغیرام
 قورد گورنده او ز بیه می چاغیرام
 کرَهْنی دن یو غون سسیم وار منیم

ده و ه دئیه ر:

هیچ حیوان گوتورمز منیم یو کومو
 ایگیت او غلان گرک چکه ای پیمی
 عربستان ایچر منیم سوتومو
 او زاق او زاق منزل لریم وار منیم.

قیمت ۵۰۰ تومان

انتشارات زینب تبریز